

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۹۳۸

۸۷/۱۱۰۷۲۹۷

۸۷/۱۲۲۱

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

گروه روانشناسی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی روانشناسی گرایش عمومی

رابطه بین عملکرد خانواده و پایگاه هویت دانش آموزان دختر دوره دبیرستان

شهر اصفهان

استاد راهنما:

دکتر احمد یار محمدیان

استاد مشاور:

دکتر حسین مولوی

پژوهشگر:

صدیقه مرجان فرزانه خو

شهریورماه ۱۳۸۷

۱۰۹۳۴۸

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق
موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه
اصفهان است.

شده نگارش پایان نامه
رعایت شده است
تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه روانشناسی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی روانشناسی عمومی

صدیقه مرجان فرزانه خو

تحت عنوان

رابطه بین عملکرد خانواده و پایگاه هویت دانش آموزان دختر دبیرستانی

شهر اصفهان

۱۳۸۷ / ۱۲ / ۲۱

در تاریخ ۱۳۸۷/۶/۲۷ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر احمد یار محمدیان با مرتبه ی علمی استادیار امضاء

۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر حسین مولوی با مرتبه ی علمی استاد امضاء

۳- استاد داور داخل گروه دکتر ابوالقاسم نوری با مرتبه ی علمی دانشیار امضاء

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر ایران باغبان با مرتبه ی علمی استادیار امضاء

امضای مدیر گروه

حمد و سپاس بیکران خداوندی را که شاکر است و علیم. خداوندی که شکر خود را در شکر از مخلوق به ودیعه نهاده است و رسم
سپاسگزاری را به ما آموخته

و با شکر و سپاس از راهنمایی های دلسوزانه استاد محترم راهنما
جناب آقای دکتر احمد یار محمدیان

و با شکر از راهنمایی های علمی استاد محترم مشاور
جناب آقای دکتر حسین مولوی

و با سپاس از حضور اساتید محترم داور
جناب آقای دکتر نوری و سرکار خانم دکتر باغبان

و با سپاس خاضعانه از مادر مهربانم که اگر نبود دعای سبز بر آمده از نفس های گرمش، جرأت آغاز، توان رفتن و لذت رسیدن را
نمی دانستم.

تقدیم به

همسر عزیزم که در سخت‌ترین لحظات، دلم به وجودش گرم و غمم با کلامش جزم و راهم با هم‌راهی‌اش هم‌ارمی‌گشت.

و تقدیم به:

گل‌های باغ زندگیم مهدی و علی عزیزم

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی رابطه عملکرد خانواده و پایگاه هویت در دختران می باشد. به این منظور تعداد ۱۴۰ دانش آموز دختر مقطع دبیرستان شهر اصفهان به روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. سپس دو پرسشنامه اندازه های عینی هویت خویشتن (EOM-EIS2؛ بنیون و آدامز) و سنجش عملکرد خانواده (FAD؛ بالدوین و بیشاب) بر روی دانش آموزان اجرا گردید. نتایج تحلیل مانوا نشان داد که بین عملکرد کلی خانواده و متغیرهای زیر رابطه معنی داری وجود دارد: هویت آشفته ($P < 0/004$)، هویت زود شکل گرفته ($P < 0/001$)، هویت به تعویق افتاده ($P < 0/0001$). اما بین عملکرد کلی خانواده و متغیر هویت تحقق یافته رابطه معنی داری وجود ندارد ($P < 0/117$). همچنین نتایج نشان داد که بین نمرات دو زیر مقیاس آمیزش عاطفی و عملکرد کلی خانواده (از زیر مقیاس های سنجش عملکرد خانواده) و نمرات هویت به طور کلی رابطه معنی داری وجود دارد ($P < 0/01$ و $P < 0/04$).

با توجه به یافته های این پژوهش و در نظر گرفتن پژوهش های دیگری که در این زمینه انجام گرفته می توان چنین نتیجه گیری کرد که اگر چه عملکرد خانواده بر شکل گیری هویت موثر است، اما میزان این تاثیر می تواند در فرهنگ های مختلف متفاوت باشد. علاوه بر این، عملکرد خانواده به عنوان یکی از عوامل برون شخصیتی در کنار عوامل دیگر برون شخصیتی بر شکل گیری هویت موثر می باشد.

کلید واژه ها: عملکرد خانواده، پایگاه هویت، هویت آشفته، هویت زود شکل گرفته، هویت به تعویق افتاده، هویت تحقق یافته.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
۱-۱-۱	مقدمه
۲-۱	بیان مسئله
۳-۱	ارزش و اهمیت پژوهش
۴-۱	کاربردهای پژوهش
۵-۱	اهداف پژوهش
۶-۱	فرضیات پژوهش
۷-۱	متغیرها
۸-۱	تعریف اصطلاحات و مفاهیم
۱-۸-۱	تعاریف نظری
۲-۸-۱	تعاریف عملیاتی
	فصل دوم: مبانی نظری و بازنگری پیشینه پژوهش
۱-۲	مقدمه
۲-۲	شکل گیری هویت در نوجوانی
۱-۲-۲	مدل های شکل گیری هویت
۲-۲-۲	چهار وضعیت هویت من در دیدگاه مارسیا
۱-۲-۲-۲	خصوصیات و ویژگیهای افراد در هر کدام از پایگاههای هویت
۱-۱-۲-۲-۲	هویت تحقق یافته
۲-۱-۲-۲-۲	تعلیق هویت (هویت به تعویق افتاده)
۳-۱-۲-۲-۲	وقفه هویت یابی (هویت زود شکل گرفته)
۴-۱-۲-۲-۲	پراکندگی هویت (هویت آشفته)
۳-۲-۲	تغییر هویت در نوجوانی
۱-۳-۲-۲	مکانیسم های تغییر هویت
۴-۲-۲	فرایند هویت یابی و تفاوت های جنسیتی

۳-۲	تعریف خانواده	۳۳
۱-۳-۲	ساخت خانواده	۳۴
۲-۳-۲	وجود مرزها در خانواده	۳۵
۳-۳-۲	تعارض در خانواده	۳۷
۴-۳-۲	ویژگیهای خانواده های منسجم و پیوسته	۳۸
۵-۳-۲	مدل ارزیابی زندگی خانوادگی	۳۹
۱-۵-۳-۲	مدل مک مستر	۳۹
۱-۱-۵-۳-۲	انجام وظیفه و حل مسئله	۳۹
۲-۱-۵-۳-۲	ارتباط	۴۰
۳-۱-۵-۳-۲	نقش ها	۴۰
۴-۱-۵-۳-۲	پاسخگویی عاطفی	۴۲
۵-۱-۵-۳-۲	دخالت عاطفی	۴۲
۶-۱-۵-۳-۲	کنترل رفتاری	۴۳
۴-۲	محیط خانواده و پایگاههای هویت	۴۴
۱-۴-۲	تاثیر خانواده بر پایگاههای هویت	۴۴
۱-۱-۴-۲	مفهوم "خود" و ارتباط آن با هویت	۴۵
۱-۱-۱-۴-۲	تاثیر خانواده بر شکل گیری خودپنداره	۴۶
۲-۱-۴-۲	سبک های دلبستگی، هویت، و تأثیر خانواده	۴۷
۳-۱-۴-۲	فرایند جدایی - فردیت، شکل گیری هویت و تأثیر خانواده	۵۰
۱-۳-۱-۴-۲	تعادل بین جدایی - فردیت و دلبستگی، زمینه ساز رشد هویت	۵۴
۴-۱-۴-۲	شیوه های فرزندپروری و تأثیر آن بر شکل گیری هویت	۵۶
۵-۱-۴-۲	ارتباط نوجوان و والدینش و تأثیر بر هویت یابی	۶۲
۲-۴-۲	تأثیر پایگاههای هویت بر تعامل نوجوان با خانواده	۶۲
۱-۲-۴-۲	فرایند هویت یابی و تاثیر آن بر روابط آتی نوجوان	۶۴
۵-۲	نتیجه گیری پیشینه نظری	۶۵
۶-۲	تحقیقات داخل و خارج از کشور	۶۵
۱ ۶-۲	تحقیقات خارج از کشور	۶۵

عنوان	صفحه
۲-۶-۲ تحقیقات داخل کشور.....	۸۲
۳-۶-۲ خلاصه پیشینه پژوهش.....	۸۵
فصل سوم: روش پژوهش	
۱-۳ مقدمه	۸۶
۲-۳ طرح کلی پژوهش	۸۶
۳-۳ جامعه آماری	۸۶
۴-۳ نمونه آماری و روش نمونه گیری	۸۷
۵-۳ روش اجرای پژوهش	۸۷
۶-۳ ابزار پژوهش	۸۸
۱-۶-۳ آزمون گسترش یافته اندازه های عینی هویت خویشتن (EOM-EIS-2).....	۸۸
۲-۶-۳ شیوه نمره گذاری	۸۹
۳-۶-۳ اعتبار و پایایی آزمون	۸۹
۷-۳ ابزار سنجش عملکرد خانواده (FAD).....	۹۳
۱-۷-۳ نمره گذاری و نحوه پاسخدهی	۹۳
۲-۷-۳ پایایی و اعتبار	۹۳
۸-۳ روش های آماری	۹۵
فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها	
۱-۴ مقدمه	۹۶
۲-۴ داده های توصیفی	۹۷
۱-۲-۴ شکل های ستونی توزیع فراوانی زیر مقیاس های هویت	۹۷
۲-۲-۴ شکل های ستونی توزیع فراوانی زیر مقیاس های عملکرد خانواده.....	۱۰۰
۳-۲-۴ جدول های میانگین و انحراف استاندارد زیر مقیاس های هویت و عملکرد خانواده	۱۰۵
۳-۴ داده های استنباطی	۱۰۶
۴-۴ یافته های جانبی	۱۱۲
۵-۴ خلاصه نتایج.....	۱۱۳

عنوان

صفحه

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱-۵	مقدمه	۱۱۴
۲-۵	تبیین یافته های پژوهش	۱۱۵
۳-۵	بحث و نتیجه گیری کلی در مبانی نظری و یافته های پژوهش	۱۲۵
۴-۵	محدودیت های پژوهش	۱۲۸
۵-۵	پیشنهادات پژوهشی	۱۲۹
۶-۵	پیشنهادات کاربردی	۱۲۹
	پیوست ها	۱۳۰
	منابع و ماخذ	۱۳۹

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۲: پایگاه‌های تشکیل هویت	۱۷
شکل ۲-۲: مرزها در خانواده	۳۶
شکل ۳-۲: خودمختاری عاطفی و وابستگی عاطفی نوجوانان	۵۵
شکل ۴-۲: الگوهای چهارگانه تعامل والدین با نوجوانان و جوانان	۵۷
شکل ۱-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات هویت آشفته	۹۷
شکل ۲-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات هویت زود شکل گرفته	۹۸
شکل ۳-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات هویت به تعویق افتاده	۹۸
شکل ۴-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات هویت تحقق یافته	۹۹
شکل ۵-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات زیر مقیاس حل مسأله	۱۰۰
شکل ۶-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات زیر مقیاس همراهی عاطفی	۱۰۰
شکل ۷-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات زیر مقیاس ارتباط	۱۰۱
شکل ۸-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات زیر مقیاس نقش‌ها	۱۰۲
شکل ۹-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات زیر مقیاس کنترل رفتار	۱۰۳
شکل ۱۰-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات زیر مقیاس آمیزش عاطفی	۱۰۴
شکل ۱۱-۴: شکل ستونی توزیع فراوانی نمرات زیر مقیاس عملکرد کلی	۱۰۴

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳: ضرایب پایایی در کل و خرده مقیاس های آزمون	۹۲
جدول ۲-۳: ضرایب پایایی FAD در ایران و آمریکا	۹۴
جدول ۴-۱: میانگین و انحراف استاندارد نمرات ۴ پایگاه هویت	۱۰۵
جدول ۴-۲: میانگین و انحراف استاندارد زیرمقیاس های عملکرد خانواده	۱۰۶
جدول ۴-۳: ضریب KMO و ضریب خی دو بارتلت	۱۰۷
جدول ۴-۴: درصد واریانس استخراج شده در هر عامل	۱۰۷
جدول ۴-۵: ماتریکس عوامل	۱۰۸
جدول ۴-۶: تحلیل مانوای رابطه پایگاه هویت آشفته با کل ۷ زیر مقیاس عملکرد خانواده	۱۰۸
جدول ۴-۷: تحلیل مانوای رابطه پایگاه هویت زود شکل گرفته با کل ۷ زیر مقیاس عملکرد خانواده	۱۰۹
جدول ۴-۸: تحلیل مانوای رابطه پایگاه هویت به تعویق افتاده با کل ۷ زیر مقیاس عملکرد خانواده	۱۰۹
جدول ۴-۹: تحلیل مانوای رابطه پایگاه هویت تحقق یافته با کل ۷ زیر مقیاس عملکرد خانواده	۱۱۰
جدول ۴-۱۰: نتایج تحلیل مانوای رابطه نمرات زیرمقیاس های عملکرد خانواده با نمرات کل هویت	۱۱۱
جدول ۴-۱۱: تحلیل مانوای هر یک از ۴ پایگاه هویت با هر کدام از ساختار خانواده	۱۱۲

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

خانواده به عنوان یک نظام، شامل گروهی از افراد است که از طریق ازدواج، تولید مثل و پرورش فرزندان با هم زندگی می کنند. این سیستم و سازمان اجتماعی در طول تاریخ، نقشی حیاتی برای رشد و پیشرفت و اجتماعی شدن نوع انسان ایفا کرده است (وود^۱، ۱۹۹۶؛ به نقل از موسوی، ۱۳۸۲). ماهیت سیستمی خانواده ایجاب می کند که زن و شوهر خود را درگیر دو نوع رفتار یا رابطه کنند. آنان نه تنها با یکدیگر براساس میثاق زناشویی پیوند متقابل دارند، بلکه با کودکان نیز ارتباط دو سویه برقرار می کنند. منطقاً پیوند نوع دوم تابع پیوند نوع اول است. به بیانی دیگر، کیفیت روابط بین زن و شوهر بر کیفیت روابط آنان بر فرزندان عمیقاً اثر می گذارد (حقیقی و دیگران، ۱۳۸۱). چنانچه روابط زناشویی رابطه ای سست باشد، پایه های لازم برای موفقیت آمیز بودن و مطلوب بودن عملکرد واحد خانواده، لرزان و یا حداقل ضعیف خواهد بود (بارکر^۲، ۱۳۷۵). خانواده همچنین بستر ساز رشد و رفاه جسمی، روانی و اجتماعی اعضای خویش است و عامل رسیدن اعضا به تعادل (فیزیکی، روانی و اجتماعی) نیز هست (وود، ۱۳۶۲؛ به نقل از موسوی، ۱۳۸۲). اجتماعی شدن و

¹ -Wood

² -Barker

آشنایی با قوانین، نقش ها و ارزش های فرهنگی^۱ به طور طبیعی در خانواده صورت می پذیرد (وتر^۲ و گیل^۳، ۱۹۸۷؛ به نقل از موسوی، ۱۳۸۲) و کودک در تعاملات ابتدایی خود با خانواده به یک موجود اجتماعی تبدیل می شود (والش^۴، ۱۹۹۳؛ به نقل از موسوی، ۱۳۸۲). نظام تربیتی در برگیرنده تمام شیوه هایی است که والدین با کمک یکدیگر برای تربیت فرزندانشان در پیش می گیرند، و می بایست معطوف به احتیاجات بچه ها و تأمین رشد و سلامتی آنها باشد (بارکر، ۱۳۷۵).

یکی از مراحل حساس رشدی، مرحله نوجوانی و تغییرات تکاملی است. عامل بروز بعضی از مشکلات در خانواده همین تغییرات تکاملی^۵ و سربرآوردن نوجوان از دنیای کودکی است. در این مرحله از زندگی رابطه کودک و والدین مختل می شود. نوجوان باید از زیرمنظومه فرزندان (خواهر و برادران) کمی فاصله بگیرد و مسئولیت او متناسب با سنش افزایش پیدا کند. روابط زیرمنظومه والدینی با نوجوان نیز باید از حالت والدین - کودک به حالت والدین - بزرگسال جوان تغییر کند (مینوچین^۶، ۱۳۸۰). والدین در این مرحله حساس می بایست با در پیش گرفتن شیوه های ارتباطی مناسب، نه مهار کننده و نه مبالغه آمیز، احساس همدلی، نوجوان را پرورش دهند (میکوچی^۷، ۱۳۸۴). ابراز آشکار عشق و صمیمیت به فرزند در این شرایط بحرانی باعث افزایش عزت نفس، مناسبات سازنده و رضایت بخش بادیگران، توانایی دقت به جوانب مختلف مسایل و احساس باکفایتی از هویت خود در نوجوانان و جوانان می شود (آیزنبرگ و مک نالی، ۱۹۹۳، به نقل از لطف آبادی، ۱۳۸۰ ب).

رفتارهای ماهرانه^۸ والدین (همچون توضیح دادن، پذیرش و همدلی کردن نسبت به رفتارهای محدود کننده^۹ (همچون قضاوت کردن، کم اهمیت کردن^{۱۰}) در این مرحله باعث تسهیل رشد هویت نوجوان می گردد (هارتر^{۱۱}، ۱۹۹۲، به نقل از قسامی، ۱۳۸۳). و دلبستگی قوی نوجوان با والدینش باعث می شود که نوجوان کمتر با همسالان در درس ساز درگیر شود و از مسیر رشد مناسب منحرف گردد (گات فردسون^{۱۲} و

1 -Norm

2 -Vetere

3 -Gale

4 -Walsh

5 -developmental changes

6 -Minuchin

7 -Micucci

8 -enabling behaviors

9 -constraining

10 -devalaing

11 -Harter

12 -Gottfredson

هیرشی^۱، ۱۹۹۴، به نقل از میکوچی، (۱۳۸۴). برعکس عدم پاسخگویی والدین به مشکلات شناختی و تحصیلی با روابط نابهنجار اجتماعی، اختلالات عصبی، آشفتگی های روانی - زیستی و ارتکاب جرایم نوجوان همراه است (پاولسون^۲، ۱۹۹۴؛ به نقل از لطف ابادی، ۱۳۸۰ ب). بنابراین نقش خانواده در این دوره از زندگی بسیار حائز اهمیت است.

۱-۲ بیان مسئله

براساس اظهار نظر و گفته اریکسون^۳ (۱۹۶۸) نوجوانی مرحله ای متفاوت از زندگی است که در آن تأثیر متقابل و پیچیده نیروهای روانشناختی، اجتماعی، تاریخی و رشدی فرد را در جهت تحقق و نیز تحکیم و ادغام احساس هدفمند شخصی از خود سوق می دهد. نوجوانی زمانی است که افراد جوان برهویت شخصی خود پافشاری کرده و قاطعانه از آن دفاع می کنند (به نقل از ساندهو^۴ و تانگ^۵، ۲۰۰۶) و در واقع تحقق یک هویت شخصی ثابت و پایدار مهمترین وظیفه و مسئولیت فرد در نوجوانی است (آبرامز^۶، ۱۹۸۸، به نقل از دیان^۷، ۲۰۰۰).

هویت مجموعه ای منسجم از ارزش های شخصی با در نظر گرفتن اهداف شغلی، روابط و ارزش های سیاسی و مذهبی می باشد (اریکسون، ۱۹۶۸، به نقل از فابر^۸، ادواردز^۹، بور^{۱۰}، وچلر^{۱۱}، ۲۰۰۳). هویت یک جنبه اساسی و درونی است که به کمک آن یک فرد با گذشته اش مرتبط شده و احساس تداوم و یکپارچگی می کند. در واقع هویت مفهوم ذهنی یک فرد از خودش است (وبر^{۱۲}، ۱۹۸۵، به نقل از شکرکن و دیگران، ۱۳۸۰). در دوران نوجوانی، فرد برای پاسخگویی به سوالاتی مانند اینکه (من کیستم؟ و چه خواهم شد؟ آیا مورد قبول دیگران هستم؟ و) دچار یک حالت «تعلیق روانی - اجتماعی»^{۱۳} می شود و مضطربانه با افراد گروه های مختلف همانند سازی می کند. اما همه اینها ممکن است هویت های موقت و متزلزلی باشند، به طوری که نوجوان برای حفظ آنها ممکن است روش های مختلفی در پیش بگیرد که راه انداختن دار و دسته

¹ -Hirschi

² -Paulson

³ -Erikson

⁴ -Sandhu

⁵ -Tung

⁶ -Abrams

⁷ -Diane

⁸ -Faber

⁹ -Edwards

¹⁰ -Baure

¹¹ -Wetchler

¹² -Veber

¹³ -psycho social moratorium

و یا پیوستن به یکی از دار و دسته های موجود ویی تحملی در برابر تفاوت های فردی دیگران از آن جمله است. او به این ترتیب هویت های مختلف را می آزماید تا سرانجام با عقاید و ارزش های یک گروه اجتماعی احساس وحدت درونی کند (رفیعی، ۱۳۸۲). اریکسون معتقد است که وقتی شخصی به یک هویت قابل اعتماد دست یافته باشد می داند در چه جهتی پیش می رود و از حق شناسی کسانی که برای او اهمیت دارند اطمینان دارد. به نظر وی یک احراز هویت موفقیت آمیز باعث ایجاد یک احساس راحت و سلامت در فرد می گردد (منصورو دادستان، ۱۳۸۳). اریکسون معتقد است که پیامد مطلوب رشد و شکل گیری هویت، قدرت بالای قضاوت و بصیرت فرد^۱، احساس وحدت درونی^۲، و ظرفیت انجام اعمال خوب^۳ در فرد است و این همان ویژگی افراد سالم است (به نقل از ولیوراس^۴ و بوسما^۵، ۲۰۰۵).

چگونگی شکل گیری هویت علاوه بر اینکه اثر مستقیمی بر سلامت روانی فرد دارد، بر جنبه های مختلفی از شخصیت، افکار، منش و رفتار فرد نیز موثر است. مثلاً تحقیقات نشان داده افرادی که سطوح پایین تری از تمایز^۶ و هویت را دارا هستند، سطوح بالاتری از اضطراب و تنش مزمن^۷ و نیز علائم و نشانه های جسمی و روانی را تجربه می کنند (بوون^۸، ۱۹۷۸، فرایدلندر^۹، ۱۹۹۸، هاروی^{۱۰} و بری^{۱۱}، ۱۹۹۱، هاروی و ویلیامسون^{۱۲}، ۱۹۸۷، به نقل از جانسون^{۱۳}، ۲۰۰۳). همچنین این افراد سطوح پایین تری از رضایت زناشویی^{۱۴} (اسکورون^{۱۵}، ۲۰۰۰)، عزت نفس^{۱۶} و خوش بینی^{۱۷} (فیلیس^{۱۸} و پیتمن^{۱۹}، ۲۰۰۷) و سطوح بالایی از نگرش های بزهکارانه^{۲۰} (اسکورون، ۲۰۰۰) و پیشداورانه^{۲۱} (سوایننز^{۲۲}، دوایز^{۲۳}، گوسنز^{۲۴}، ۲۰۰۵) دارند. همچنین این افراد

1 - good judgement

2 - inner unity

3 - capacity of doing well

4 - Vleioras

5 - Bosma

6 - differentiation of self

7 - chronic anxiety

8 - Bowen

9 - Friedlander

10 - Harvey

11 - Bray

12 - Williamson

13 - Johnson

14 - marital satisfaction

15 - Skowron

16 - self-esteem

17 - optimism

18 - Phillips

19 - Pittman

20 - delinquent

21 - prejudice

22 - Soenens

23 - Duiez

24 - Goosens

خود را کمتر منشا اثربخشی^۱ می دانند و میزان بالاتری از ناامیدی^۲ را تجربه می کنند (فیلیپس و پیتمن، ۲۰۰۷). اهمیت موضوع هویت یابی در نوجوانان، پژوهشگران مختلف را برآن داشته تا عوامل موثر بر شکل گیری هویت را مورد بررسی قرار دهند. در این بین خانواده که تاثیر بسیار چشمگیری در رشد شخصیت و هویت فرد دارد، کانون توجه بسیاری از پژوهش ها بوده است. پژوهشگران مختلف هر کدام از زاویه ای به بررسی تأثیر خانواده بر شکل گیری هویت پرداخته اند. از جمله این پژوهش ها، تحقیقاتی است که در زمینه دلبستگی انجام گرفته و اساساً مویید این مطلب است که ارتباط ایجاد شده بین کودکان و والدینشان نقش حامیانه و پشتیبانی کننده ای داشته و در کودکان احساس اطمینان و امنیت ایجاد می کند. این حس امنیت و اطمینان خاطر به کودک و نوجوان کمک می کند تا از خانواده خود فاصله گرفته و با اطمینان به تحقیق در مورد جهان پیرامون خود بپردازد و خودشناسی و درک وی از خودش را قوی تر کند (مثلاً بالبی^۳، ۱۹۶۹، آینس ورث^۴ و دیگران، ۱۹۷۸؛ گروسمن^۵، ۱۹۹۱؛ به نقل از بی یرز^۶ و گوسنز، ۲۰۰۸، ماتوس^۷، باربوسا^۸، آلمیدا^۹ و کاستا^{۱۰}، ۱۹۹۹، گرین^{۱۱} و کمپبل^{۱۲}، ۲۰۰۰؛ فابر^{۱۳} و دیگران، ۲۰۰۳). دلبستگی های ایمن^{۱۳}، نوجوان را قادر می سازد تا با چالش ها و مشکلات تحقیق درون شخصیتی و میان شخصیتی^{۱۴} مقابله کند و این خود، گامی است در جهت تحقق یک هویت ثابت و پایدار (فابر و دیگران، ۲۰۰۳). مثلاً کمپبل و گرین (۲۰۰۰) در آزمایش مستقیم خود از این فرضیه نشان دادند که دانش آموزانی که با اطمینان خاطر به والدین خود دلبسته بودند (دلبستگی ایمن)، به دلیل صمیمیت بیشتر با والدین و نیز عدم وجود اضطراب و تنش، بیشتر علاقمند به انجام فعالیت های تحقیقاتی و اکتشافی مانند گذراندن یک دوره تحصیلی در خارج از کشور یا شرکت در کلاسی غیر مرتبط با رشته و تخصص اصلی خود بودند. در نقطه مقابل دلبستگی، تئوری فردیت و استقلال از خانواده مطرح است و بر این نکته تاکید دارد که اگر چه تعلق و دلبستگی عاطفی والدین و فرزندان برای رشد فرزندان ضروری است اما چنین نیست که هر چه این تعلق بیشتر باشد بهتر است (لطف آبادی، ۱۳۸۰ ب). نظریه پردازان تئوری فردیت معتقدند که کسب استقلال از والدین موجب پرورش فعالیت ها و امور مربوط به

1 -efficacy

2 -hopelessness

3 -Bowlby

4 -Ainsworth

5 -Grossman

6 -Beyers

7 -Matos

8 -Barbosa

9 -Almeida

10 -Costa

11 -Green

12 -Campbell

13 -secure attachments

14 -inter personal and intrapersonal exploration

هویت شده و توانایی نوجوان در به کنترل در آوردن زندگی، بدون وابستگی به والدین اساس و پایه شخصیت مستقل را به وجود می آورد (ساندهو و تانگ، ۲۰۰۶) و والدین با تشویق و ترغیب خود به فردیت و تمایز نوجوان کمک می کنند (ماتوس و دیگران، ۱۹۹۹). تحقیقات (کروگر^۱، ۱۹۹۸؛ بلاس^۲، ۱۹۷۹، ۱۹۶۷، به نقل از بی یرز و گوسنز، ۲۰۰۸؛ شانگ هی^۳، ۲۰۰۰؛ ساندهو و تانگ، ۲۰۰۴ و ۲۰۰۶؛ راویت^۴، ۲۰۰۷؛ میوس^۵، آیدما^۶، ماسن^۷، انگلز^۸، ۲۰۰۵) در زمینه جدایی - فردیت است بر تأثیر خانواده در تفرد و استقلال نوجوان از والدین تاکید دارد. از دیگر جنبه های تاثیر خانواده بر شکل گیری هویت می توان از شیوه های فرزندپروری نام برد. این موضوع که چه نوعی از ارتباط والدین با نوجوانان و جوانان بیشترین کمک را در هویت یابی به نوجوانان می کند، نه تنها مربوط به الگوی کنونی تعامل والدین با آنان است بلکه با چگونگی تعامل با این فرزندان در طول زندگی گذشته آنان نیز مرتبط است. والدین ممکن است دوست دارنده یا طرد کننده، آرام یا مضطرب، درگیر یا فارغ البال، سخت گیر یا انعطاف پذیر و کنترل کننده یا آزاد گذارنده باشند. تمام این ویژگی ها به شکل های مختلف بر رفتار کنونی و آتی فرزندان و چگونگی سازگاری آنان با زندگی موثر است (لطف آبادی، ۱۳۸۰ ب) مثلاً اگر والدین مستبد و خودرأی باشند و کنترل بیش از حد روی فرزندان داشته باشند و از نظر عاطفی و احساسی از فرزندان خود فاصله داشته باشند، کودک شناخت خود از طریق خانواده و نیز ایجاد حس واقعی تعلق داشتن را امری دشوار تلقی می نماید. در مباحث و موضوعات روانکاو، چنین کودکی به یک ایگو (من) عالی و مطلوب که انعکاس دهنده معیارها و ارزش های آن خانواده باشد دست نمی یابد (ساندهو و تانگ، ۲۰۰۴). تحقیقات مختلف در این زمینه نشان داده که دستیابی و تحقق هویت در محیطی مملو از روابط روشن و واضح، نزدیک و صمیمی و حد و مرزهای مشخص و واضح بین افراد خانواده امکان پذیر است (مثلاً مظلوم، ۱۳۸۳، دیان، ۲۰۰۰، بیرد^۹، ۲۰۰۵، گلکم و گل^{۱۰}، ۲۰۰۵، نافو^{۱۱} و اسکوارتز^{۱۲}، ۲۰۰۴، اسمیتس^{۱۳}، سوائننز^{۱۴}، لویکس^{۱۵}، دورایز^{۱۶}، برزونسکی و گوسنز، ۲۰۰۸).

-
- 1 -Kroger
 - 2 -Blos
 - 3 -Shung hee
 - 4 -Ravit
 - 5 -Meeus
 - 6 -Idema
 - 7 -Maassen
 - 8 -Engels
 - 9 -Byrd
 - 10 - Gulfem & Gul
 - 11 -Knafo
 - 12 -Schwartz
 - 13 -Smits
 - 14 -Soenens
 - 15 -Luyckx
 - 16 -Duriez

اگر چه تحقیقات مختلفی در زمینه تاثیر خانواده بر شکل گیری هویت در خارج از کشور انجام شده، اما در داخل کشور تعداد اندکی پژوهش در مورد رابطه عملکرد خانواده و هویت نوجوانان انجام پذیرفته و اکثر پژوهش ها هم بر روی سبک هویت انجام شده و نه پایگاه هویت. و از طرفی ایران کشوری است با جمعیت جوان و لزوم انجام پژوهش هایی در رابطه با نوجوانان به خوبی احساس می گردد. وجود دلایل فوق، پژوهشگر را بر آن داشت تا به تاثیر جنبه های اختصاصی تر ساختار خانواده (براساس مدل مک مستر) بر پایگاههای هویت بپردازد. مدل مک مستر شش جنبه از کارکرد خانواده را که به نظر می رسد بیشترین تاثیر را بر سلامتی عاطفی و فیزیکی مشکلات اعضای خانواده دارد، مورد بررسی قرار می دهد (به نقل از رحمت الهی، ۱۳۸۵).

۱-۳ ارزش و اهمیت پژوهش

علیرغم پیشرفت شدید و چشمگیر در هر زمینه تلاش بشری، امروزه جوامع انسانی بر سردروراهی قرار دارند. گرایش انسان ها در جهت انحراف و گمراهی در تمامی مراحل رشد آنها وجود دارد، با این حال دوران نوجوانی، از نظر پذیرش و اتخاذ یک هویت منفی و سوء عملکرد برای فرد، حساس ترین و آسیب پذیرترین دوره تلقی می گردد (اریکسون، ۱۹۶۸، به نقل از ساندهو و تانگ، ۲۰۰۴). براساس آنچه بوون (۱۹۸۵)، به نقل از مانزی^۱، ویگلنز^۲، ریگالیا^۳ و اسچابینی^۴ (۲۰۰۶) اظهار می دارد، تهدیدهایی که بر سر راه هویت و از این رو سلامت وجود دارد، مخصوصاً زمانی بیشتر آشکار و مشهود می گردد که افراد با گذار از مراحل مهم زندگی مواجه شوند و نگرانی ها در خصوص تغییر هویت بروز یابند. یکی از گذرهای بسیار مهم زندگی در جوامع صنعتی مدرن اواخر دوران دبیرستان می باشد که به عنوان مرحله مهمی در رشد هویت جوان تلقی می شود (پالاس^۵، ۱۹۹۳، کلن^۶ و توسن^۷، ۱۹۸۵، به نقل از مانزی و دیگران، ۲۰۰۶). این دوره نه فقط با گذار و انتقال از یک مرحله تحصیل به مرحله دیگر همراه است بلکه عموماً تغییرات قابل ملاحظه ای را در ساختار زندگی روزانه ایجاد می کند به گونه ای که بافت و محیط اکولوژیکی اصلی فرد دوباره سازماندهی می شود، همچنین تغییراتی را در خانواده و روابط بین همسالان، کار و تحصیل ایجاد می نماید (جسر^۸، ۱۹۹۳). اینگونه

1 -Manzi
2 -Vignoles
3 -Regalia
4 -Schabini
5 -Pallas
6 -Coleman
7 -Tusen
8 -Jessor